

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД СОЦИАЛНОТО ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВО В БЪЛГАРИЯ

**Венелин Терзиев^{1,2}, Нели Бенчева³, Теодора Стоева³, Милена Тепавичарова³,
Екатерина Арабска¹**

¹ Национален военен университет „Васил Левски“ – Велико Търново, България, e-mail: terziev@skmat.com

² Русенски университет „Ангел Кънчев“ – Русер България

³ Аграрен университет – Пловдив България

РЕЗЮМЕ. Докладът разглежда ролята и състоянието на социалното предприемачество в България в контекста на съвременните предизвикателства и реалности във връзка със стратегическите приоритети на Стратегията за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж Европа 2020. Анализирани са различните правноорганизационни форми и възникващите проблеми. Представени са препоръки за насърчаване на развитието на социалните предприятия и социалното предприемачество. Основните изводи са свързани с това, че социалните предприятия имат капацитета да се превърнат в един от най-надеждните партньори на централната и/или местна власт при решаване на въпросите в социалната сфера и да съдействат за социалното включване в обществото на лица от различни уязвими групи. За да бъде обаче това партньорство стимулирано, е необходимо въз основа на сега съществуващата законодателна база, която очертава правната рамка за дейност на социалните предприятия, да се разработят промени, насочени към създаване на по благоприятна икономическа среда, в която да работят социалните предприятия.

Ключови думи: социална икономика, социално предприятие, социално предприемачество

CHALLENGES FOR SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN BULGARIA

Venelin Terziev^{1,2}, Nelly Bencheva³, Teodora Stoeva³, Milena Tepavicharova³, Ekaterina Arabska¹

¹ Vasil Levski National Military University – Veliko Tarnovo, Bulgaria, e-mail: terziev@skmat.com

² Angel Kanchev University of Rousse – Bulgaria

³ Agricultural University – Plovdiv, Bulgaria

ABSTRACT. The paper examines the role and status of social entrepreneurship in Bulgaria in the context of current challenges and realities in connection with the strategic priorities connected to the Strategy of smart, sustainable and inclusive growth Europe 2020. It analyzes the various legal and organizational forms and emerging problems. Recommendations are presented for promoting the development of social enterprises and social entrepreneurship. The main conclusions are related to the fact that social enterprises have the capacity to become one of the most reliable partners of the central and/or local authorities to tackle the social sphere and to promote inclusion into society of persons of different vulnerable groups. However, in order to stimulate this it is necessary on the basis of the existing legislative framework, that outlines the legal framework for the activities of social enterprises, to develop changes aimed at creating a favorable economic environment in which to operate social enterprises.

Keywords: social economy, social enterprise, social entrepreneurship

Въведение

Насърчаването на иновационни идеи в публичните политики има решаващо значение за подкрепа на ценностите на една активна, ориентирана към решаване на проблемите социална система. Тези възгледи стоят в основата на протичащите социални реформи в различни страни и поставят акцент върху развитието на социалното предприемачество и ролята на социалните предприемачи. Изтъква се разбирането, че именно социалните предприемачи имат способност чрез локализиране на използваемите ресурси - човешки капитал, сгради и оборудване, да намират гъвкави подходи за задоволяване на неудовлетворените социални нужди (Русанова, 2011).

Социалното предприемачество е идентифицирано на ниво Европейски съюз (ЕС) като ключов инструмент за сближаване на регионите и преодоляване на проблемите бедност и социална изолация. Като част от политиката за насърчаване на социалната икономика и социалните иновации, социалното предприемачество допринася за

постигане на стратегическите цели, заложили в Европа 2020, както е посочено в Инициативата за социално предприемачество.

Нормативно задължително определение за социално предприятие на ниво ЕС не е въведено. Въпреки това, според Пътната карта 2015-2020 „Насърчаване и развитие на социалните предприятия в България“ в последните 5 години се забелязва, че водещите стратегически и нормативни документи дефинират по еднакъв начин ключовите елементи в определението: *социалните предприятия си поставят нестопански (социално значими) цели; дейността, която извършва е икономическа/стопанска по своя характер; и инвестиране на печалбата от икономическата дейност; институционална независимост и вътрешно самоуправление.*

Социалните предприятия са институционално независими от органите на държавна власт на централно и местно ниво (т.е. държавни институции и общини) нямат възможността да въздействат във вътрешното вземане на

решения в социалните предприятия нито по силата на закон, нито по силата на учредителните му документи). Вътрешното управление на социалните предприятия включва механизми за участие в процеса на вземане на решения на представители на уязвимите групи (като негови служители, потребители, членове), за които то съществува или в основата на механизма на управление е заложен принципът за социална справедливост. Вътрешните механизми за управление се основават на принципите на представителност и прозрачност.

Социалната икономика се развива посредством *разнообразни организационно правни форми на предприемачество* като кооперации, взаимоспомагателни дружества, сдружения, социални предприятия и организации, фондации и други съществуващи в различните държави - членки на ЕС правни образувания.

Правосубектност в социалната икономика притежават кооперации, предприятия и организации, надлежно регистрирани съгласно националното законодателство, чийто предмет на дейност има социален и хуманитарен резултат и те реинвестират печалба за социални цели.

Относно *критериите за идентификация на субектите в социалната икономика* България ще се придържа към индикаторите на Европейския парламент за определяне на стопанските и хуманитарни дейности като част от социалната икономика съгласно Националната концепция за социална икономика: върховенство на общността и на социалния предмет на дейност пред печалбата; защита и прилагане на принципите на солидарност и отговорност; съчетаване на интересите на участниците и общия интерес; демократичен контрол от страна на участниците (един член - един глас); доброволно и открито членство; самоуправление и автономност спрямо държавните власти; влагане на основна част от стопанския резултат; за следване на целите на устойчивото развитие на дружеството; за задоволяване на специфични потребности на участниците; в полза на колективния интерес. Тези индикатори способстват за разпознаваемостта на социалните предприятия и дейности сред стопанските субекти от реалната икономика, но не бива да се възприемат като абсолютни, тъй като могат също така да препятстват тяхната дейност и развитие. Така например автономността спрямо държавните власти може да бъде основателна пречка за държавно субсидиране, ако се приложи по отношение на прозрачността на използването на публични фондове, независимо от техния размер.

Правноорганизационни форми на социалните предприятия в България

Националната концепция за социална икономика разглежда следните правноорганизационни форми, чрез които се развива социалното предприемачество:

1) *Социални предприятия - юридически лица с нестопанска цел*: „неправителствени организации, развиващи стопанска дейност с изразен социален ефект спрямо лица от уязвимите групи в най-широк смисъл: подобряване на жизненото им равнище, осигуряване на заетост, предоставяне на услуги и/или други форми на пряка

подкрепа, чийто краен резултат е активното им социално включване“;

2) *Социални предприятия - търговски дружества (ЕООД), собственост на юридически лица с нестопанска цел*, като „прихода от дейността на дружеството използват за социални цели“;

3) *Социални предприятия по Закона за интеграция на хора с увреждания – кооперации или специализирани предприятия (търговски дружества) на и за хора с увреждания – „прозрачните и демократични принципи на управление ги правят особено подходяща форма на предприемачество в областта на социалната интеграция“;*

4) *Социални предприятия – кооперации*, но само ако „отговаря на индикаторите за социални предприятия“.

Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ (ОП „РЧР“) обаче разглежда социалните предприятия наред със специализираните предприятия и кооперации на и за хора с увреждания като инструмент за създаване на подкрепена заетост за хора, „които срещат трудности с интеграцията си на пазара на труда“. Това налага извода, че 1) социалните предприятия се разглеждат като отделна група от специализираните предприятия и кооперации на и за хора с увреждания и 2) именно чрез подкрепа за социалното предприемачество се насърчава адресирането на социални проблеми на лица, които не попадат в уязвимата група на хора с увреждания. На определени места „социалните предприятия“ се споменават като типове бенефициенти на подкрепа, наред с НПО, кооперации, доставчици на социални, здравни или образователни услуги.

България не е въвела легална дефиниция на социалното предприятие, нито има ясна и изрично дефинирана регулаторна рамка. Стратегическите документи в сферата (Национална концепция за социална икономика и ОП „РЧР“) правят разлика между „предприятия на социалната икономика“ и „социални предприятия“, като намерението е първата група да обхваща по-широк кръг лица, част от които са и социалните предприятия. Наред с това, от 2012 г. насам се събира статистическа информация за действащи социални предприятия в България.

През 2013г. НСИ включва насочващи критерии към респондентите с оглед на това дали се самоопределят като социално предприятие или не. Като основни характеристики на социално предприятие са посочени: постигането на социална цел; осъществяване на икономическа дейност; преимуществено реинвестиране на печалбата отново в дейността, отколкото разпределянето ѝ между отделните съдружници, акционери, учредители/членове.

Насочващите критерии за респондентите за самоопределяне като социално предприятие: 1) над 50% от печалбата регулярно се инвестира за постигането на социални цели: подпомагане на социално уязвими групи и/или лица в изолация; опазване на околната среда с въздействие върху обществото; социална иновационна дейност; осъществяване на други дейности, предоставяне и/или производство на услуги и стоки със социална цел; и/или 2) над 30% от наетия персонал е от социално уязвими групи.

По отношение на типовете правно-организационни форми, чрез които може да се развива социалното предприятие, се наблюдава непоследователност и разминавания между отделни стратегически документи и програми. Липсва единна и общозадължителна рамка на характеристиките на социалните предприятия. Това затруднява съотнасянето им във всеки отделен случай към дадено предприятие и преценката доколко то е „социално предприятие или не. Разрешаването на този проблем би имало отношение към по-ефективното планиране и по-ефикасното разходване на публични средства за насърчаване развитието на социалното предприемачество.

Социално предприемачество може да се осъществява под различни правно-организационни форми. Често срещана и подходяща форма (от гледна точка на критериите за определяне на едно предприятие като социално предприятие) в българския контекст е юридическо лице с нестопанска цел - ЮЛНЦ. Причините, които налагат този извод са следните: 1) постигането на нестопанска (включително и социална) цел е водещо при тази правно-организационна форма и законово изискуемо; 2) ЮЛНЦ имат законово гарантирана възможност да извършват пряко стопанска дейност, която трябва да отговаря на строго определени критерии; 3) по силата на законовите разпоредби приходите от стопанската дейност следва да се използват за постигане на нестопанските цели на ЮЛНЦ; 4) законът забранява разпределянето на печалба, реализирана от извършваната стопанска дейност между учредители, членове, членове на органите или други свързани или несвързани лица в организацията (за разлика от търговците). Съвкупността от тези законово гарантирани характеристики на целите и дейността на ЮЛНЦ определят потенциала на ЮЛНЦ да развиват социални предприятия. На следващо място този потенциал бива допълнен и от предимствата пред останалите икономически субекти, с които разполагат ЮЛНЦ за търсене на социален ефект: съществуването им е обусловено от нуждите на хората в дадена общност, създадени са от тях самите и съответно хората ги разпознават като възможност за преодоляване на даден социален проблем; връзката с общността им помага да идентифицират социални нужди и да подбират подходящите интервенции за тяхното задоволяване; могат да генерират допълнителни ресурси и да надграждат, като съчетават публични ресурси с дарителски.

Социалното предприятие би могло да бъде обособено и като *търговско дружество*. Действащото законодателство за търговските дружества не предвижда ограничения относно целите и разпределянето на печалбата, подобни на тези за ЮЛНЦ.

Специализирани предприятия и кооперации на хора с увреждания са търговски дружества, които отговарят на допълнителни критерии относно осигуряване на заетост на хора с увреждания и следва да бъдат вписани в специален регистър в Агенция на хора с увреждания. Те биват разпознавани като социално предприятие *по дефиниция*.

Социално предприятие, действащо в рамките на разглежданите по-горе правно-организационни форми, само по себе си не изисква специална регистрация, за да бъде „признато“ за такова. В различни закони са предвидени редица допълнителни регистрации, които следва да се

извършат в зависимост от конкретните стоки и услуги, които ще предоставя социалното предприятие. Такива са например: регистрация като посредник по заетост пред Агенция по заетостта (АЗ), регистрация на доставчици на социални услуги пред Агенция за социално подпомагане (АСП), регистрация на лечебни заведения в регионалната здравна инспекция, регистрация на обучителни организации пред Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО).

Характеристики на социалното предприемачество в България

Постановката на проблема за социално предприемачество в България изцяло е обусловена от икономическия и културен контекст в страната. Концепцията за социално предприемачество е сравнително млада и като теория, и като практика. Безспорно се забелязва неразбиране не само от обществото, но и от органите на данъчното и законодателно регулиране. В обществените представи битува разбирането, че социалното предприемачество е вид трудоустройство на социално-незащитени групи в търговски предприятия. От законодателна гледна точка сам по себе си Закона за юридическите лица с нестопанска цел, макар и позволяващ извършване на стопанска дейност от неправителствените организации, не е достатъчен за стимулирането на подобни инициативи. От една страна липсата на изрично упоменаване на категорията социално предприятие води до ситуация, при която действащите социални предприятия, често не се възприемат в такова качество. От друга страна опитът на развитите страни сочи, че по-голямата част от социалните предприемачи стартират бизнес с дарение на социален капитал, под формата на мрежи от взаимоотношения и познания, свързани от общи ценности и интереси. Набирането на средства от благотворителност, доброволчески труд и корпоративна отговорност води до разрастване на капитала, а оттам и до генериране на нови продукти и услуги (Русанова, 2011).

Многократно в различни актове Икономическият и социален съвет (ИСС) е изтъквал, че социалното предприемачество има съществена роля за социалното сближаване и създаването на растеж и работни места. ИСС приветства инициативата на Европейската комисия „да разработи методология за измерване на социално - икономическите ползи от социалните предприятия“. Измерването на положителния, социален ефект от дейността на социалните предприятия е необходима предпоставка за насочване на инвестиции в социалните предприятия в контекста на Регламента на ЕП и Съвета за Европейски фондове за социално предприемачество от 17 април 2013 г. и Предложението за Регламент на ЕП и Съвета за Програма на ЕС за социална промяна и социални иновации. Програмата е част от приетия законодателен пакет на Европейската комисия за кохезионна политика за периода 2014-2020 г. Тя обединява три съществуващи програми: Прогрес (Програма за заетост и социална солидарност), EURESS (Европейските услуги по заетост) и Progress Microfinance (Програма за микрофинансиране), като увеличава техния обхват.

Според ИСС, за да бъдат изпълнени насоките, заложи в посочените по-горе документи, е необходимо да се създаде подходяща стимулираща среда, в рамките на която целевите европейски фондове и финансови инструменти да бъдат съчетани по подходящия начин с национални мерки. Това категорично ще допринесе и за повишаване на доверието на инвеститорите.

Типологичните характеристики на социалното предприятие в България не се отличават в голяма степен от тези на подобните предприятия в останалата част на Европа (Куманова и Шабани, 2013): *Първо*- има ясно изразен социален ефект - при осъществяване на основната дейност на предприятието съществува баланс между стремежа към реализиране на печалба и прякото подпомагане на социалния статус на определени групи лица. *Второ*- има ясно определена целева група- основно лица от социално уязвими групи – онези, които се нуждаят от помощ за изравняване на техния жизнен или социален статус с този на останалите членове на обществото. *Трето*- има специфично предназначение на стопанската дейност- насочена е към подобряване на жизненото равнище, осигуряване на заетост, предоставяне на услуги и други форми на пряка подкрепа с цел преодоляване на социалната изолация на съответната целева група. Важна особеност на всички социални предприятия е особената симбиоза, която носят а priori- между финансовата жизнеспособност и способността да оказват социално въздействие. Така те постигат едновременно реализирането на икономически, финансови и социални цели, с което придобиват още по-голяма ценност и стойност за обществото.

Социалните предприятия биват различни типове в зависимост от основните им характеристики: *Първо*- в зависимост от сферата, в която работят, те са: социални предприятия като доставчик на социални и здравни услуги; социални предприятия като тренинг и обучителни организации; социални предприятия като работодател на лица от маргинализирани групи или хора с увреждания; социални предприятия, занимаващи се с производство и търговия. *Второ*- в зависимост от целевите групи- социалните предприятия биват ориентирани към: социално слаби лица; лица с физически или психични увреждания; деца и семейства в риск; младежи, които не са интегрирани в обществото (като сираци); етнически малцинства; жени - жертви на насилие; възрастни хора. *Трето*- в зависимост от целите си социалното предприятие може да има за цел: икономическо развитие – чрез създаване на заетост и създаване на благосъстояние на целевите групи; трудова интеграция на социално слаби или хора с увреждания, на маргинализирани групи; Бизнес ориентирани и предприемачество; Социална защита.

Една особена проява на социалното предприятие е социалната отговорност на бизнеса. Трудно може да се говори за припокриване на тези две понятия- социално предприятие и социално отговорен бизнес, но все пак в проявяванията на тази отговорност може да бъдат открити характеристики, които го доближават до социалното предприятие.

Проблемни области и предизвикателства в развитието на социалното предприемачество

Докладът „Социални предприятия в България“, изготвен по Проект „Партньорство за социални предприятия в България“, представя изследване на проблемите на различните типове социални предприятия идентифицира широк кръг от проблемни области, които са обусловени преди всичко от типа предприятие.

Ресурсно обезпечаване: липса на подходящо финансиране, подкрепящо социалните предприятия- това е проблем, който засяга на практика всички социални предприятия и се отнася до първоначалното и обратно финансиране на дейността на социалните предприятия; липса на ресурси за стартиране на бизнес; липса на мениджърски и маркетингов опит.

Недостатъци на проектния подход: Това е проблем, който засяга най-вече предприятията с доминираща социална кауза. Мотивацията на тези предприятия, които са кандидати за проектно финансиране е различна от тази на самостоятелните предприемачи. Може да се каже, че последните са по-адекватно бизнес ориентирани, докато при първите често липсват мениджърски умения и визия за развитие. Проектният модел на финансиране страда от хронична липса на устойчивост: Налице са бавни, тромави процедури при администрирането на проекти.

Проблеми със средата: липса на системна и целенасочена политика на национално ниво; липса на нормативна база; проблеми с институциите- няма реално разбиране на ролята на социалните предприятия, липса на сътрудничество от страна на ангажираните институции:

Кадрови проблеми: Действащите предприятия от предприемачески тип (най-често специализираните предприятия за хора с увреждания), често имат проблеми свързани с намирането и обучението на подходящи кадри- от една страна заради нагласата им да имат завишени очаквания към работодателя да им осигурява работа, без от своя страна да са мотивирани да защитават работната си позиция със съответна квалификация и желание за работа.

Капан на помощите- интервюирани работодатели на хора с увреждания описват случаи, при които лица с увреждания, които кандидатстват за работа нямат мотивация и се отказват. Причината е, че получават достатъчно помощи и затова нямат стимул да работят.

Предизвикателствата за България по отношение развитието на социалното предприемачество са формулирани по следния начин в Пътната карта 2015-2020 „Насърчаване и развитие на социалните предприятия в България“:

- *Широко разбиране за социално предприятие:* В България към този момент има широка правна рамка, или по-скоро липсва изрична такава, и това позволява свободно самоопределяне. В същото време следва да отчетем, че широките критерии за дефиниция не предлагат реална възможност за насърчителна политика, ориентирана към конкретни резултати.

- *Необходимост от секторни реформи:* Социалните предприятия в България действат и се развиват традиционно като средство за осигуряване на заетост и в сферите на, образование, социални услуги и в редки случаи образование, здравеопазване и култура. Затова ключов фактор за тяхното бъдещо развитие са над-граждащите реформи в тези области, либерализиране на пазара и осигуряване на бърз и лесен достъп до услугите за потребителите.

- *Приоритизиране на една целева група:* Единствените по-сериозни преференции са насочени към една определена група социални предприятия- кооперациите и специализираните предприятия на хората с увреждания които са *par excellence* социални предприятия. Причините за това са две: а) целевата група – хората с увреждания, за които има най-систематични и последователни интеграционни политики са активни самозастъпници, и б) исторически причини. Затова, за да се използва социалното предприятие като инструмент за преодоляване на социални проблеми и за други уязвими групи, които трудно се представляват и самозастъпват за собствени инициативи (например бежанците), е необходимо лидерство от страна на държавата и междусекторно планиране на политики, за да се развие насърчителна политика за социалното предприемачество.

- *Възможности за изграждане на капацитет:* Липсват адекватни и последователни програми, финансирани с публични средства, за изграждане на капацитет за развитие на социалните предприятия като такива. Отделяните средства за развитие на социалните предприятия по различни национални инициативи и механизми налагат извода, че се заделя съществен финансов ресурс, но в същото време получените подкрепа социални предприятия не успяват да постигнат финансова устойчивост и остават проектно ориентирани. Това пречи от една страна социалните предприятия да изградят собствен имидж в бизнес средата и да станат разпознаваеми сред обществото, а от друга – да се наложат като успешен инструмент за постигане на целите в националните социални политики.

- *Възможности за достъпно стартово финансиране:* Липсват финансови стимули за първоначално започване на дейността на социалните предприятия; инвестициите в малки и средни предприятия са значително по-целенасочени и последователни, включително чрез осигуряване на специфични финансови инструменти, които да помогнат на бизнес предприятието да се развие като такова.

Друго проучване определя следните предизвикателства пред социалните предприятия в България (Тодорова, 2013): липса на нормативно регламентирана правна рамка, свързана с дефиниция на социалните предприятия с цел правилно насочване на политиките в областта; по-голямата част от социалните предприятия в България са насочени към предоставяне на различен вид услуги (пасивни), докато социалното предприемачество би трябвало да се развива в посока активно ангажиране на целевите групи в процеса; проблеми, срещани в процеса на дейност на социалните предприятия: материална база, административни дейности, персонал, оборудване; липса на достатъчни преференции, свързани с предлагането на

продуктите на социалните предприятия на пазара; съвзаимодействия с други фирми, организации, администрации; необходимост от обучение и мотивация на хората, работещи в социалните предприятия и на тези, които имат желание да постъпят на работа в тях.

На база на идентифицираните проблеми, докладът за социалните предприятия в България формулира серия от препоръки за подобряване на средата за социално предприемачество у нас:

1. Ресурсите за подкрепа на социалните предприятия се изразходват недостатъчно ефективно. Наред с това, липсата на предприемачески умения и култура у представителите на неправителствения сектор, които дават все още основния кадрови ресурс от социални предприемачи изисква нов, модерен подход за финансиране на възникващите или съществуващи предприятия, при който предоставянето на средства не изчерпва ангажимента на донора, а е съпроводено с дългосрочно подпомагане и проследяване на развитието на предприятието.

2. Мобилизиране на наличните вътрешни и външни ресурси (възможностите на алтернативните форми на туризъм, привличане на млади и предприемчиви българи от страната и чужбина за каузата на социалното предприемачество), може да осигури много по-широка база за развитие на сектора. Активната работа с местния бизнес, за популяризиране на социалното предприемачество и социалните предприятия, също е стъпка в тази посока.

3. На практика възможностите на интегрирания европейски пазар и развитите практики във водещите икономики в Европа са ресурс, който може да бъде използван много поефективно.

4. Оптимизирането на законодателството и създаването на гъвкава правна среда е необходимо условие за развитие на сектора.

5. Както показва европейската практика, едно проверено решение за подкрепа на социалното предприемачество е създаване гражданска организация, която да изпълнява ролята на орган, който защитава интересите на сектора „социално предприемачество“, генерира и поддържа база данни от социални предприятия, лобира на политическо ниво, промотира социалното предприемачество като дейност в полза на обществото, следи и мониторира обществените поръчки и схемите за финансиране.

Според Пътната карта 2015-2020 националната политика за насърчаване на социалните предприятия следва да предвиди конкретни мерки, които независимо от своя характер (правен, финансов, административен) трябва да спазват и да постигат като резултат посочените принципи:

Насърчаване и устойчивост: подкрепата за социалното предприемачество следва да включва и отделянето на публичен ресурс за подпомагане дейността на социалните предприятия за справянето със социални проблеми; планирането на целите, реда и очакваните резултати при предоставяне на публичен ресурс за подкрепа на социалните предприятия трябва да става на основата на периодична оценка на средата, като отчита особеностите на установени към даден момент практики и модели, и потенциала им да работят за постигане на социални цели.

Равно третиране и намаляване на административната тежест: осигуряване на пакет от насърчителни мерки, достъпни за всички форми на социални предприятия; предвиждане на бързи и финансово достъпни административни процедури.

Ефективност и ефикасност: реализиране на програми и мерки след анализ на потребностите, съгласуваност и адекватност на целите; съотносимост на вложения ресурс към получения резултат – ясна оценка на финансовия и на социалния резултат.

Координация и децентрализация: изграждане на механизми за участие на социалните предприятия при планиране и оценка на политиката за социално предприемачество на национално ниво; създаване на условия за развитие на социалното предприемачество на местно ниво, съобразно спецификите и нуждите на съответната територия чрез въвеждане на общините в този процес (през местни и регионални стратегии).

Солитарност и партньорство: създаване на условия за взаимодействие, консултации, открит диалог и споделяне на отговорността между всички заинтересовани страни.

Към настоящия момент в българското законодателство липсва нормативен акт, който да дава правна регламентация на дейността на социалното предприятие или социалното предприемачество. Съществува разпокъсана правна регламентация на отделни сектори (доставчици на социални услуги, специализирани предприятия на хора с увреждания), където субектите, осъществяващи дейност, попадат в обхвата на социалните предприятия, но този подход по-скоро се отразява негативно върху развитието на единна и последователна държавна политика за подкрепа на социалната икономика и социалните предприятия, което в крайна сметка рефлектира върху тяхната устойчивост и ефективност. Според Платформата за развитие на пазарната икономика в България за ясно структуриране на сектора на социалната икономика в България е необходимо предприемане на законодателни промени и усъвършенстване на нормативната уредба, които да създадат предпоставки за адекватно юридическо и статистическо признаване на субектите на социалната икономика. Практиката от страните членки на Европейския съюз с развита социална икономика показва, че следва да се даде законово определение на понятието социално предприятие, в което превес да има не регламентацията под каква форма ще бъде организирано социалното предприятие като субект на правото, а на това какви цели си поставя и какъв ефект преследва. Водеща роля в този процес трябва да се даде на ясната идентификация на социалната полза от дейността на социалното предприятие с конкретни измервания на траен социален ефект спрямо лица в неравностойно положение. Необходимо е законовата дефиниция да поощрява развитието на различни предприемачески инициативи със социален ефект, като не ограничава социалните предприятия само до една правна форма.

Независимо от обстоятелството, че в българското законодателство няма легално определение на понятието „социално предприятие“ от направеното изложение е видно, че у нас съществуват и развиват дейност социални предприятия (Петрова и др., 2013). Като основно поле на дейност на тези предприятия се очертават различните видове публични услуги в социална сфера, здравната

сфера и образованието. Чрез социалните предприятия юридическите лица с нестопанска цел успяват да постигнат определен социален ефект по отношение на лица от уязвими групи с цел повишаване на качеството им на живот и преодоляване на социалната им изолация.

Заклучение

Социалните предприятия и социалното предприемачество са изправени пред редица предизвикателства, свързани с тяхната по-добра разпознаваемост, създаване на по-благоприятна правна и институционална среда за функционирането им, както и предоставяне на по-добри финансови възможности за тяхното развитие. Важно е да се отбележи, че възможностите за развитие на сектора на социалната икономика в България са свързани най-вече с въвеждане на определение за социално предприятие и ясна правна регламентация на реда за придобиване на статут и функциониране на социалните предприятия. Дейността на социалните предприятия може да се определи като изключително важна в подпомагането на държавата в политиката по социално включване на уязвимите групи.

Литература

- Доклад – социални предприятия в България. Проект „Партньорство за социални предприятия в България“: Куманова, М., Шабани, Н. Анализ на социалното предприемачество в България. Проект „Инициатива за иновации в социалната икономика“ с финансовата подкрепа на Европейския социален фонд и Република България чрез Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, схема „Без граници – Компонент 1“, изпълняван от Сдружение „Знание“ – Ловеч.
- Насърчаване и развитие на социалните предприятия в България - ПЪТНА КАРТА (2015 – 2020). Български център за нестопанско право и Фондация Помощ за благотворителността. Проект "Укрепване на Форум „Социални предприятия в България“.
- Национална концепция за социална икономика. Министерство на труда и социалната политика, София 2011.
- Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020.
- Петрова А., Трифонова Д., Бурнев Д., Мишкова Д., Димитрова М., Шабани Н., Димов Т. Социално предприемачество и контрол на социалните услуги в България и в Европейския съюз. Български център за нестопанско право.
- Платформа за развитие на социалната икономика в България. София 2014.
- Русанова, Л. Концепцията за социално предприемачество и българския опит. Научни трудове на русенския университет - 2011, том 50, серия 5.1, 28-32.
- Социалното предприятие и социалното предприемачество. София, 2013. Република България. Икономически и социален съвет. ИСС/3/009/2013.
- Статистически формуляр към нестопанските организации през 2013. Национален статистически институт.

Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Икономическия и социален комитет и Комитета на регионите. Инициатива за социалното предприемачество. Създаване на благоприятна среда за насърчаване на социалните предприятия като основни участници в икономиката и социалната иновативност {SEC(2011) 1278 окончателен}.

Тодорова, Т. Социалните предприятия в България – иновативен модел за заетост и социално включване. База данни. Проект „Създаване на национална база данни

на МТСП за социалните предприятия в България (НБДСП-БГ)“.

Social Entrepreneurship Funds:

http://ec.europa.eu/internal_market/investment/social_investment_funds/index_en.htm.

Препоръчана за публикуване от Редакционен съвет.